

מסכת

מנחות תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י ותוספות

מטופס דפוס ראשון המונה
ונוספו בו סימני פיסוק בגוף כתב יד

רבינו בצלאל אשכנזי

(מחבר השיטה מקובצת'
על מסכת כתובות, נזיקין (תלתא בבי) וחולין)

ועליהם נוספו
ציונים והגהות ומוסף תוספות
שנעתק מגוף כתב יד
רבינו בצלאל אשכנזי

בצירוף מבוא, פקסימיליות, ופירוש ע"ן יוסף

חוברת ראשונה

בעריכת
יוסף יצחק קעלער

ברוקלין נ.י.
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

מפתח

מבוא.....	3
מסכת מנחות מן תלמוד בבלי.....	ב
ביאור עץ יוסף.....	ה
פאקסימיליות.....	י

כל הזכויות שמורות

Copyright

by

Yosef Keller

Brooklyn NY 11225

פתח דבר

סדר קדשים עם הגהות רבינו בצלאל אשכנזי

תלמוד בבלי מסכת מנחות נדפס לראשונה בויניציאה בחדש אב שנת רפ"ב עם פירוש רש"י ותוספות. ונפלו בה הרבה שיבושים הן בנוסח הגמרא הן בנוסח פירוש רש"י והן בנוסח התוספות (וכמו כן נדפס לראשונה בזמן ההוא תלמוד בבלי על מסכתות זבחים, בכורות, ערכין, תמורה, כריתות, ומעילה עם פירוש הקונטרס) (שעל רוב מסכתות אלו הוא פירוש רש"י ועל מסכת מעילה הוא פירוש רבינו אליקים הלוי ממגנצא¹) ותוספות, ומשניות ותלמוד בבלי של מסכת תמיד עם פירוש המפרש, ומשניות של מסכת מדות וקנים עם פירושים; וגם במסכתות ההם נפלו הרבה שיבושים. אבל מסכת חולין כבר נדפס לראשונה בשנת רמ"ט בפיזרו, והוכן לדפוס ע"י ר' דוד בדקדוק גדול).

בדפוס שני נתקנו מקצת מהטעויות. אך דפוסי פולין ואשכנז (והדפוסים שבעקבותיהם) נעתקו על פי נוסח הדפוס הראשון.

ורבינו בצלאל אשכנזי הגיה את הגמרא ופירוש הקונטרס והתוספות של סדר קדשים (דפוס וויניציאה) על פי כתבי יד שהיו בידו, וכמו כן העתיק בגליון הגמרא קטעים שלמים מפירוש רבינו גרשום מאור הגולה (שנכתב ע"י תלמידיו או תלמידי תלמידיו) ומתוספות אחרות שהיו בידו. וכמו כן ציין מראי מקומות וציונים להגמרא רש"י ותוספות.

הגהותיו על סדר קדשים נעתקו מגוף כתב ידו על ידי ר' שלמה עדני בכתב יד המונח בספריית בריטיש מוזיאום ונקרא על ידו 'בנין שלמה לחכמת בצלאל' (ונדפסו משם על מסכת חולין בתלמוד בבלי דפוס ווילנא בכותרת: 'שיטה מקובצת', ועל שאר המסכתות נדפס ע"י הרב יעקב דוד אילן בתשעה כרכים החל משנת תשל"ה ועד שנת תשד"מ (וחזר ונדפס בהוצאה שניה בשלשה כרכים בשנת תשנ"ב) בכותרת הנ"ל).

וכשניגשו האלמנה והאחים ראם להדפיס את התלמוד בבלי בוילנא בשנת תר"מ ואילך הודיע להם הרב אברהם ב"ר צבי הירש אייזענשטיין מירושלים שהעתיק הגהות רבינו בצלאל אשכנזי על מסכתות מסדר קדשים דפוס וויניציאה, ובסוף העתקתו את ההגהות על סדר קדשים כתב: "והנה ה' אינה ברוב חסדיו להוציא אור תעלומה את הגהות וחידושים אשר אסף וליקט הגאון רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל בעל שיטה מקובצת על סדר קדשים, והנה באו לידי הגמרות שלמד הגאון רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל וכתב בכת"ק הגהות על גמרא ורש"י ותוס'..", ומסר להם את ההגהות על מנת להדפיסם, ונדפסו בתלמוד בבלי הוצאת ווילנא בשם "שיטה מקובצת".

המסכתות מסדר קדשים דפוס וויניציאה (רובם מההדפסה הראשונה ואיזה מסכתות מהדפסה השניה) עם ההגהות שהיו תחת ידו בחמשה כרכים נמצאים היום בספרייה הלאומית בירושלים.

ובמאמרו של אליאב שוחטמן בקובץ עלי ספר חוברת ג (שיצא לאור בחודש תשרי תשל"ז) כתב שההגהות על דפוס וויניציאה בכרכים הנ"ל נכתבו לא בגוף כתב ידו של רבינו בצלאל אשכנזי כי אם בכתב יד הרב אברהם פיליפ, והשוואה להעתקת הרב שלמה עדני מוכיח כי הרב פיליפ הוסיף גם מדיליה הגהות על פי קבצים אחרים של כתבי יד שהיו בידו, וישנם גם הגהות של רבינו בצלאל אשכנזי שלא נעתקו ע"י הרב פיליפ. וגם מאיר בניהו (בנו של הרב יצחק ניסים) בקובץ זכרון אסופות על שם הרב נסים האריך בנידון זה.

ובביקורי בספרייה הלאומית בירושלים מצאתי שנמצא שם (מספר 79 Heb. 4) [בנוסף לטופס כמעט שלם של מסכת מנחות שעם הגהות הרב פיליפ, גם כן] דפים ב-ח של מסכת מנחות דפוס וויניציאה רפ"ב עם הגהות רבינו בגוף כתב ידו.²

ומתוך ההגהות מוכח שהיו בידו של רבינו במסכת מנחות כמה כתבי יד של הגמרא ולכל הפחות כתב יד אחד של פירוש הקונטרס על מסכת מנחות.³

(1) קטע מהפירוש על דף ב' ע"ב נעתק בספר יחוסי תנאים ואמוראים לרבינו יהודה בר קלונימוס משפירא בשם פירוש רבינו אליקים. ופירושו של רבינו אליקים מיוסד על פירוש מגנצא מיסוד רבינו גרשום מאור הגולה שנדפס בגליון התלמוד בבלי דפוס ווילנא תר"מ-תרמ"ו ואילך.
(2) מציאותו של הטופס הנוסף מדפוס וויניציאה רפ"ב של דפים ב-ח עם הגהות נזכר גם במאמריהם של שוחטמן ובניהו, אך הם לא זיהו את כתב היד של ההגהות בתור כתב ידו של רבינו בצלאל אשכנזי.
(3) בהגהות רבינו על מסכת זבחים נזכר בפירוש כמה פעמים בהגה לתוספות 'תוספות כתיבת יד' (בדפים לו-לז; דף עג ע"ב ד"ה ונכבשינהו), 'נ"א' (דף מה

הפקסימיליות וההוצאה הנוכחית של דפים ב-ד

וזה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, הנני מדפיס בזה פקסימיליא מגוף כתב יד רבינו הגהות על תלמוד בבלי עם רש"י ותוספות מסכת מנחות דפוס ראשון (ויניציאה רפ"ב) דפים ב-ז, וערכתי לדפוס דפים ב-ד על פי הדפוס הראשון עם הגהות (וסימני פיסוק) רבינו.

רוב ההגהות שבגמרא שהם תיקוני שיבושים שנפלו בדפוס הראשון על פי הכתב יד תוקנו בפנים. רק במקומות אחדים היכן שבגמרא נדפס נוסח אחד ורבינו הגיה על פי נוסח כתב היד שלפניו השארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון (וציינתי הגהת רבינו על הגליון)⁷.

[בדף ב ע"ב בהברייתא 'רבי שמעון אומר כל המנחות' נדפס 'שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, חריבה לשום כלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה' ובהמשך הסוגיא: 'הניחא לרב אשי דאמר כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת.. ואי נמי כדקא משני רבא כאן בקומץ מנחה לשום מנחה כאן בקומץ מנחה לשום זבח הא מתניתין מנחה לשום מנחה היא דקתני', ורבינו הגיה בכל המקומות הללו 'לשום' במקום 'לשם'; והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון על כנו, שכן הוא בכתב יד מינכן, ועד"ז הוא בתוספתא מנחות פרק א הלכה א 'מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, מרחשת לשום כלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה'.

שם בהברייתא 'רבי שמעון אומר קדש קדשים היא כחטאת וכאשם' נדפס 'יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם', ורבינו כתב קו על תיבות אלו מלמעלה להורות שצריך למחוק את זה, וכן ליתא בכ"י מינכן; והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון על כנו על פי תורת כהנים פרשת צו (משם הובאה הברייתא להגמרא).

בדף ג ע"ב נדפס בדפוס ראשון: 'רב אשי אמר לא קשיא כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת: מנחת מחבת לשום מרחשת - במנא קא מחשב, ומחשבה במנה לא פסולה; מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת במנחה דפסולה בה מחשב' קא מחשבה'. והגיה רבינו: 'רב אשי אמר לא קשיא כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת: מחבת לשום מרחשת - במנא קא מחשב, ומחשבה במנה לא פסולה; מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת במנחה דפסולה בה מחשבה קא מחשב, ובאופן הא' (לשום מרחשת) הגיה רבינו פעמיים 'מחבת' במקום 'מנחת מחבת', והוא בהתאם לפירוש רש"י (כפי שהוגה ע"י רבינו): 'מחבת לשם מרחשת, דאמר הכי: הריני קומץ מחבת לשם מרחשת, התם לא פירש מנחה' [ובדפוסים המאוחרים יותר הוגה בפירוש רש"י: 'הכי גרסינן: מחבת לשם מרחשת'] [ועד"ז פירש רש"י בדף ב ע"ב ד"ה הניחא לרב אשי: 'דהא דאמר רבי שמעון עלו, באומר הריני קומץ מחבת לשם מרחשת, דכיון דלא אדכר שמה דמנחה אלא שמה דמנא דברי רוח בעלמא נינהו']; אבל בתוספות כתבו: 'כאן בקומץ מחבת לשם מרחשת גרסינן, ואית דגרסי: כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת ושניהם יש ליישב'. ולפי פירוש רש"י נמצא שידע שזהו מחבת (ולכן אמר 'הריני קומץ מחבת') ובכל זאת קמצה לשם מרחשת [ובתוספות רבינו פרץ הכהן (שנדפס בשם חידושי הרשב"א) ד"ה מחבת לשם מרחשת כתב 'ולאו דוקא דלימא האי לינא דהריני קומץ מחבת לשם מרחשת, שהרי בכל מקום שמזכיר את שינוי השם אינו מזכיר שם הקרבן כגון אם הוא עולה ומשנהו לשלמים אינו אומר הריני שוחט עולה לשם שלמים אלא אומר הריני שוחטן לשם שלמים' עיין שם בארוכה], משא"כ לפי הגירסא 'כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת' יש לפרש שמנחת מחבת היא המנחה שנקמצה שלא לשמה והכוונה בהקמיצה היא רק התיבות 'לשם מרחשת' או 'לשם מנחת מרחשת' (שרב אשי אמר דבקומץ מנחת מחבת 'לשם מרחשת' סבר רבי שמעון שעלו לבעליה לשם חובה, משא"כ בקומץ מנחת מחבת 'לשם מנחת מרחשת'). והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון 'כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת.. מנחת מחבת לשום מרחשת' על כנו מכיון שהוא אחד הגירסאות בגמרא שהובא בתוספות.

בדף ד ע"ב נדפס בדפוס ראשון: 'והתנן המפריש מעות למזירתו לא נהנין ולא מועלין מפני שראויין לבוא כולן שלמים מת והיו לו מעות סתומין יפלו לנדבה..'. (והוא משנה במסכת מעילה שנעתק גם בגמרא נזיר). ורבינו רשם קו על גבי התיבות 'והיו לו מעות' למחיקה, אבל תיבות אלו נמצאים בגוף כתב יד הרמב"ם במשניות מסכת מעילה, וכן הוא גירסת התוספות במסכת נזיר (כד, ב) [שפירשו שם ד"ה היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה 'נדבת צבור עולה הויה', ועל התיבות שהגמרא מצטטת 'היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה' (שהקשו עליה בדף כה ע"א: והלא דמי חטאת מעורבין בה) כתבו התוספות בד"ה היו לו מעות סתומים 'הכי גרסינן בספרים והיו לו, ומשמע דקאי אמפריש מעות לנזירותו דמסכת מעילה ולא אמתניתין [דהכא] דהיו לה מעות סתומים' עיין שם]].

(7) ובדף ד ע"א (קרוב לסופו) נדפס בדפוס ראשון: 'לכדרב הונא אמר רב אשם שניתק לרעייה ושחטו לשום עולה כשר', וכן גרס בפירוש רבינו גרשום מאור הגולה, ולא הגיה רבינו את הנוסח אע"פ שמפירוש רש"י מוכח דגרס 'ושחטו סתם כשר לעולה' וכן הוא גירסת התוספות (וראה דקדוקי סופרים שם).

ורבינו העתיק במסכת מנחות ג"כ קטעים מפירוש רבינו גרשום מאור הגולה, ותוספות חיצוניות, ותוספות אחרות.

כמו כן הוסיף נקודות הפסק בהגמרא, רש"י ותוספות [והנה בדפוס פרנקפורט דאודר שנת תנ"ז נדפס לראשונה נקודות בפירוש רש"י לציין הפרש בין דיבור המתחיל לפירושו של רש"י (וממנו נעתק בגמרות שלאחרי זה), בעוד שסימן ההפסק היחיד המופיע בדפוסים שלפני זה בפירוש רש"י הוא סימן הנקודותיים שבסוף כל דיבור].

ומתוך ההגהות הציונים והפיסוק ניכר שהיה מגמתו של רבינו בהגהת הגמרא להכין נוסח מוגה של הגמרא שידפסו ממנו מהדורה מתוקנת של הגמרא, ולכן על הקטעים שהעתיק מתוספות חיצוניות מדף ג ע"א ואילך מציין: תיבת 'גיליון' קודם התיבות וז"ל תוספות חיצוניות' כדי להורות שידפסו את זה בהגליון [ובדף ג ע"א אחרי שגמר להעתיק הקטע השני מתוספות חיצוניות' כתב: 'גיליון אחר.. ע"כ גליון אחר' כדי שכשידפסו את זה על הגליון ישימו ריוח בין הגליון הזה (שאינו מקורו בתוספות חיצוניות) לקטע שלפני זה (שמקורו בתוספות חיצוניות)].

אבל כוונתו של הרב שלמה עדני בהעתיקת ההגהות היה בעיקר עבור עצמו כדי שיוכל להשתמש בהגהות אלו (בפרט לצורך חיבורו 'מלאכת שלמה'), ולכן לא העתיק סימני הפיסוק וגם לא הציונים 'גליון' [ועל הקטע השני הנ"ל ציין: 'ובגליון כתוב'].

כתבי יד של התלמוד בבלי ופירוש רש"י מסכת מנחות

בשנת תרע"ג נדפס דפוס צילום של כתב יד של תלמוד בבלי בשלימותו (כולל מסכת מנחות) הנמצא כעת בספריה במינכן, שינויי הנוסחאות (מנוסח הדפוסים) על פי כתב יד הנ"ל ובהשוואה לב' כתבי יד נוספים של תלמוד בבלי למסכת מנחות נדפס בספר דקדוקי סופרים לר' רפאל נתן נטע רבינוביץ.

[ובפרק האחרון נמצא בכתבי היד ובדפוס כמה לשונות מרבנן סבוראי, וטופס של פרק האחרון שלא נמצא בו אף אחד מהלשונות של רבנן סבוראי נתפרסם לאחרונה (בצירוף מבוא) ע"י עזרא שבט ב'מעלין בקודש' (ורבעון לענייני המקדש וקדשים שליד כולל בית הבחירה) חוברת ב (סיון תש"ס) ע' 143-155].

כתב יד כמעט שלם של פירוש רש"י על מסכת מנחות מונח בספריית פטרבורג ⁴ Evr. IV 25 דפים יח-קא⁵.

[בספריית רומי מספר 487 ישנם 23 דפים מהפירוש לדפים מט-צג, (שינויי נוסח בין הפירוש שבכ"י זה לבין פירוש רש"י שבנדפס נדפסו בסוף מסכת מנחות במהדורת אל המקורות - פרדס (תשכ"ב)).

ישנם גם קטעים קטנים מהגניזה, הנמצאים בקמברידג < 84. 99, 154 T-S AS 164 מתוך 5 דפים השייכים למנחות מ-מז.

בכריכה האחורית של כה"י מונטיפיורי 12 (פירוש הארוך לבעל הטורים) נמצאו 3 דפים ממכתב יד קדום של רש"י למנחות מא-מב⁶.

דף אחד מפירוש רש"י על מסכת מנחות דף מ נמצא בספריית אגודת חסידי חב"ד - ליובאוויטש, ונדפס ביגדיל תורה ברוקלין נ.י. סוף שנת תשל"ט].

ובהגהות רבינו לתחלת פרק שביעי כתב: 'זה הפירוש הדפוס אינו מפ' רש"י ז"ל מזה הפרק עד פרק שתי הלחם', ובמקום אחר (שטה מקובצת על מסכת חולין שנדפס לאחרונה מגוף כתב יד קדשו ע"י מכון אופק) ציין רבינו כי הפירוש שבדפוס על פרקים אלו היא פירושו של רבינו אלקים הלוי ממגנצא (המיוסד על פירוש רבינו גרשום מאור הגולה).

⁴ ע"ב בהג"ה לד"ה תלמוד לומר), 'ובספר אחר נ"א' (דף מז ע"א הגהות לד"ה מנין). ובהג"ה לדף קה ע"א גמרא 'ת"ר השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמעין בגדים.. כתב: 'בכאן האריכו בתוספות והוא בספרי היד והמדפיסים השמיטו אותו..'; אבל בהגהות לתוספות מנחות לא נזכר תוספות כתיבת יד. (4) מיקרופילם ממנו נמצא במכון לתצלומי כתבי יד בספריה הלאומית סרט מספר 69471.

⁵ בראשו נמצא פירוש רש"י לסוף מסכת בכורות. בדף קב נמצא פירוש למסכת קינין. בדף קח ע"ב מתחיל פירוש על מסכת תמיד. בדפים קטו-קמח נמצא פירוש רש"י למסכת תמורה. בדף קמט-קסו פירוש רבינו אליקים בן משולם על מסכת מעילה שנדפס סביב הגמרא במקום פירוש רש"י מדפוס ראשון (וינציאה) ואילך. מדף קסז עד הסוף נכתב פירוש רש"י על ערכין..

⁶ (6) ותודתי נתונה לר' עזרא שבט שהודיעני אודות כתבי יד הנ"ל מפירוש הקונטרס, וכן הפרטים אודות כתב יד פטרבורג.

פירוש רש"י שבהוצאה זו הוגהה (ובהוספת סימני הפיסוק) על פי הגהות רבינו שהגיה אותה מכתבי היד (ובעוד שחלק מהדברים שנשמטו בדפוס ראשון הם בגלל טעויות ע"י הדומות וכיו"ב [ונתקנו בהוצאה זו בפנים הרש"י], אפשר שהדפוס ראשון נערך עפ"י מהדורה ראשונית יותר מפירוש רש"י, וקטעים אחדים שנוספו בהגהות רבינו [מתוך הכתב יד] נדפס בהוצאה הנוכחית על הגליון⁸.

גם התוספות הוגה על פי הגהות (וסימני הפיסוק של) רבינו.

וכמו כן נדפסו על גליון הגמרא ורש"י: ציוני רבינו, ולקוטיו מפירוש מגנצא מיסוד רבינו גרשום מאור הגולה על הגמרא ותוספות חיצוניות השייכות לגמרא ורש"י; ועל גליון התוספות: ציוני רבינו על התוספות, ו'מוסף התוספות' שהם קטעים שהעתיק רבינו מתוספות חיצוניות ומקורות אחרים במקום שזה מוסיף ביאור לקושיית ותירוץ התוספות.

ונוספו בסופו קטעים מהחיבור 'עץ יוסף' על מסכת מנחות.

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת אחייני החתן התמים יוסף בן נחמן בער (ומרת דבורה) קריימאן שנפטר בדמי ימיו בכ"ח מרחשון ה'תשע"א, והוא בן כ"ג שנים, שעסק בלימוד ששה סדרי משנה בעיון על הסדר (עם התוספתא והתלמודים (בבלי וירושלמי) ומדרשי ההלכה וכתבי הרגוצובי, ואחז באמצע לימוד סדר קדשים. הקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם, תיכף ומיד ממש.

ותודתי נתונה לספריה הלאומית בירושלים (ולספרנים: ר' עזרא שבט ומרת זמירה ראובני) שנתנו לי תצלומי גוף כתב יד רבינו בצלאל אשכנזי עם רשות לפרסמו בדפוס.

ולאלה שהשתתפו בהעול הכספי של הוצאת הספר לאור עולם (והקב"ה ישלם להם שכרם שיראו נחת מבניהם ובנותיהם וצאצאיהם).

ולאחי התמים חנוך הענדל שי, ישלח לו השי"ת רפואה שלמה בקרוב ממש, ויזכה לגדל ביחד עם זוגתו מרת חנה מרים בשמחה ומתוך נחת חסידותי את ילדיהם: דבורה איטא, יהודה, וישראל דוד שיחיו - לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ואחרון אחרון חביב נוות ביתי עקרת הבית אשת חיל מרת מינדל ריבה תחי' (בת מו"ח הרה"ח ר' שמחה בונם שי' פיקארסקי, ונכדתו של מו"ח ז' ראש ישיבת תות"ל המרכזית (ה'תשי"א - התשנ"ב) הרב ישראל יצחק ז"ל פיקארסקי (מחבר הספרים 'חקרי הלכות' 'אוצרות השיעורים' ו'אבן ישראל' ועוד) שעמדה לימיני ועזרה לי בכל משך תקופת עריכת הספר. ואני תפלה לרבון העולם שנזכה לגדל יחד בשמחה ומתוך נחת חסידותי את צאצאינו: מנחם מענדל, יהודית, שלום דוב בער, שמואל, וחנה שיחיו - לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ויהי רצון שנזכה להתגלות מלך המשיח⁹ וקבלת מלכותו על ידי העם שבקול רעש גדול מכריזים ואומרים: 'יחי.. מלך המשיח לעולם ועד'.

יוסף יצחק (ב"ר יהודה ז"ל) קעלער

כ"ז אדר ראשון ה'תשע"א

8) ומסגנון הפירוש על מסכת זו (נדירות המונח 'הכי גרסינן' שרגיל בלשון רש"י בשאר המסכתות, הביטוי בדף מח ע"ב ד"ה כי אתא רב יצחק: 'לישנא אחרינא: [שלא כדרכן דבעינן] בני שנה והביא בני שנים, ומפי המורה שמעתיהו ומפי רוב הגאונים; ולשון אחרון אינו כלום דאם כן מאי ששחטן, שהביאן מיבעי ליה, ועוד) משמע קצת שפירוש זה נכתב ע"י רש"י בעודנו תלמיד בישיבת מגנצא אצל ר' יצחק בר' יהודה (לאחר פטירת רבו הראשון ר' יעקב בר' יקר בשנת ד'תתכ"ד).

9) כפסק דין הרמב"ם (הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח פרק י"א הלכה ד): 'אם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל ילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח' (שהוא קץ הגלות כמבואר בלקוטי שיחות של נשיא דורנו ה"ה ע' 149) [וראה גם שפת אמת לראש השנה (יא, ב)].

לעילוי נשמת
הבחור החתן התמים
יוסף ע"ה
בן ר' נחמן בער וזוגתו מרת דבורה שיחיו
קריימאן
נפטר כ"ח מרחשון יום ו' עש"ק פרשת תולדות ה'תשע"א
תנצב"ה
יקום לתחייה תיכף ומיד ממש למטה מעשרה מפחים

§

לזכות התמים חנוך הענדל שיחי'
בן שטערנא שרה
קעלער
לרפואה שלימה וקרובה

§

לזכות הבחור החתן **מאיר שיחי'**
בן התמים ר' חיים דניאל שיחי'
פיעקארסקי
לרגל חתונתו
עם מרת **צפורה פייגא פעסל תחי'**
בת ר' מרדכי הלוי שיחי' לעווינגער
ביום ה' לסדר ויקרא, אור ליום ה' אדר שני ה'תשע"א

נדפס ע"י

התמים ר' חיים דניאל ומשפחתו שיחיו
והתמים ר' שמחה בונם (בן הרב ישראל יצחק ז"ל) ומשפחתו שיחיו
פיעקארסקי